



## ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Students' Satisfaction towards Instructional Management of Graduate Studies Program  
at Nakhon Si Thammarat Rajabhat University.

สาธินี จงใจสุธรรม\*

Salinee Jongjaisurathum

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช โดยรวมและรายด้านห้าด้าน คือ ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน และด้านคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอน จำแนกตามตัวแปรเพศและสภาพการทำงาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาบัณฑิตศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต หลักสูตรมหาบัณฑิต และหลักสูตรคุณวุฒิบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2553 จำนวน 315 คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักศึกษามหาบัณฑิตศึกษามีความพึงพอใจต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยรวม 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านคุณลักษณะอาจารย์ ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ด้านวิธีสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน และด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน

2. ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จำแนกตามเพศและสถานภาพการทำงาน ผลปรากฏว่า นักศึกษามหาบัณฑิตศึกษาชายและหญิงมีความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา โดยรวมและด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน และด้านคุณลักษณะอาจารย์ มีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน และนักศึกษามหาบัณฑิตศึกษาที่มีสถานภาพการทำงานแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา โดยรวมและด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา และด้านคุณลักษณะอาจารย์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลการเรียนการสอน มีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : ความพึงพอใจ/ กระบวนการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา

\* อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช โทรศัพท์ 085-0568975 E-mail : nok\_sally@hotmail.com



### Abstract

The objectives of this research were to study students' satisfaction towards instructional management of Graduate Studies Program at Nakhon Si Thammarat Rajabhat University in overall and each of five aspects namely, curriculum, teaching methods and teaching activities, factors supporting teaching, assessment, and instructor characteristics and to compare overall and each of five aspects among graduate students classified by sex and work status. The sample of the study consisted of 315 graduate students of Nakhon Si Thammarat Rajabhat University in academic year 2010. The research results were as follows :

1. Students' satisfaction towards instructional management of Graduate Studies Program in overall aspect was at a high level. Ordering each aspect from the highest mean score were instructor characteristics, curriculum, teaching methods and teaching activities, assessment, and factors supporting teaching, respectively.

2. Comparing satisfaction in overall and each of five aspects among graduate students classified by sex and work status, it was found that ; 1) Satisfaction towards instructional management between male and female graduate students in overall aspects was statistically significant difference at the 0.05 level. Considering each aspect, it was found that satisfaction towards curriculum, teaching methods and teaching activities, and assessment was statistically significant difference at the 0.05 level. However, no significant difference was found in supporting teaching and instructor characteristics factors; 2) Satisfaction towards instructional management in overall aspects among graduate students with different work status was statistically significant difference at the 0.05 level. Considering each aspect, it was found that satisfaction towards curriculum, and instructor characteristics was statistically significant difference at the 0.05 level. However, no significant difference was found in teaching methods and teaching activities, factors supporting teaching, and assessment.

Keywords : Satisfaction/Instructional Management of Graduate Studies Program

### บทนำ

กระบวนการสอนหรือเทคนิคการสอนเป็นสมรรถนะที่สำคัญของครูในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้และมีพัฒนาการที่ดีขึ้นทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ จากผลการประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา พบว่า มาตรฐานด้านผู้เรียนที่อยู่ในระดับต้องปรับปรุง คือ มาตรฐานที่ 4 ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมี

วิสัยทัศน์ ความสามารถของผู้เรียนตามมาตรฐานนี้เกิดจากการสะสมระยะยาวของกระบวนการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม กระตุ้น ส่งเสริมให้เกิดการคิด การเรียนรู้ด้วยการถ่ายทอดความรู้เก่า เอาวิชาเป็นตัวตั้งมั่น ดำสุมัย และทำให้อ่อนแอทางปัญญา จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการเรียนรู้จากการท่องความรู้ จากตำราไปเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ และสามารถวิจัยสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เหมาะแก่การใช้งาน และสอดคล้องกับสถานการณ์จริง (ประเวศ วะสี,







ระดับปริญญาโท และระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต  
ปีการศึกษา 2553 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช  
จำนวน 315 คน

### เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามความพึงพอใจของ  
นักศึกษา ที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอน  
ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
2. แบบสัมภาษณ์นักศึกษามที่มีต่อกระบวนการ  
จัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา

### สถิติที่ใช้ในการวิจัย

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบน  
มาตรฐาน ค่าร้อยละ และสถิติทดสอบค่าที (t-test)

### สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลได้ดังนี้

1. การศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มี  
ต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนระดับ  
บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช  
จำแนกเป็น 5 ด้าน มีดังนี้

1.1 นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง  
(ร้อยละ 72.40) มีอายุระหว่าง 25 - 35 ปี (ร้อยละ  
54.30) กำลังศึกษาระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขา  
วิชาชีพครู (ร้อยละ 48.90) และส่วนใหญ่ทำงานแล้ว  
(ร้อยละ 77.50)

1.2 ความพึงพอใจของนักศึกษาโดยภาพ  
รวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์  
เป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่  
ด้านคุณลักษณะอาจารย์ รองลงมา คือ ด้านหลักสูตร  
และเนื้อหารายวิชา ด้านวิธีสอนและกิจกรรมการ  
เรียนการสอน และด้านการประเมินผลการเรียนการ  
สอน ส่วนด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน มี  
ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจน้อยที่สุด

1.3 ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อ -  
กระบวนการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา จำแนก  
รายข้อมีดังนี้

1.3.1 ความพึงพอใจของนักศึกษาด้าน  
หลักสูตรและเนื้อหารายวิชา จำแนกรายข้อพบว่า  
เนื้อหาวิชาที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาอาชีพและ  
ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ใน  
ระดับมาก รองลงมา ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร  
มีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา ส่วนประเด็นที่มี  
ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ การจัดรายวิชาเรียนตามลำดับ  
ความง่ายและเหมาะสมกับเนื้อหา

1.3.2 ความพึงพอใจของนักศึกษา -  
ด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน จำแนก  
รายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการ  
สอนของนักศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก  
รองลงมา ได้แก่ การเตรียมการสอนของอาจารย์  
ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ภาระงาน  
และการศึกษาเกินกว่าที่มอบหมายให้นักศึกษาทำ  
เหมาะสมกับเวลา

1.3.3 ความพึงพอใจด้านปัจจัย  
สนับสนุนการเรียนการสอน จำแนกรายข้อ พบว่า  
เนื้อหาของเอกสารประกอบการสอนชัดเจนและ  
เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากเท่ากับ  
ความทันสมัยของวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอน  
รองลงมา ได้แก่ ขนาดของห้องเรียนมีความ  
เหมาะสมกับสภาพ และจำนวนนักศึกษา ส่วน  
ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ การให้บริการของ  
บุคลากรฝ่ายสนับสนุนของคณะ

1.3.4 ความพึงพอใจด้านการประเมิน  
ผลการเรียนการสอน จำแนกรายข้อ พบว่า อาจารย์  
ผู้สอนมีความยุติธรรมในการประเมินผล มีค่าเฉลี่ย  
สูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ อาจารย์  
ผู้สอนใช้การวัดและประเมินผลที่หลากหลายและ





เหมาะสม ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ การตรวจงานของอาจารย์และแจ้งผลการประเมิน

### 1.3.5 ความพึงพอใจด้านคุณลักษณะ

อาจารย์ จำแนกรายข้อ พบว่า อาจารย์ผู้สอนมีความรู้ความสามารถและคุณวุฒิเหมาะสมกับรายวิชา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากเท่ากับการตรงต่อเวลาของอาจารย์ผู้สอน รองลงมา ได้แก่ คุณลักษณะและบุคลิกภาพความเป็นครูของอาจารย์ผู้สอน ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ การสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมของอาจารย์ผู้สอน

## 2. การเปรียบเทียบความพึงพอใจจำแนกตามเพศและสถานภาพการทํานาน โดยรวมและรายด้าน

### 2.1 นักศึกษามัธยมศึกษาชายและหญิงมีความพึงพอใจโดยรวมและรายด้าน คือ ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลการเรียนการสอน

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน และด้านคุณลักษณะอาจารย์ มีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน

### 2.2 นักศึกษามัธยมศึกษาที่มีสถานภาพการทำงานแตกต่างกัน มีความพึงพอใจโดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา และด้านคุณลักษณะอาจารย์

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน และด้านการประเมินผลการเรียนการสอน มีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน

## อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลจากสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จำแนกเป็น 5 ด้าน

คือ ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน ด้านการประเมินผลการเรียนการสอน และด้านคุณลักษณะอาจารย์ ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน มีผลอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา ทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจ อาจเนื่องมาจากสัทธิภาพ การบริหารจัดการอย่างจริงจัง การดูแลเอาใจใส่ของผู้บริหารงานมัธยมศึกษา บุคลิกภาพ การปฏิบัติตน วุฒิภาวะ และประสพการณ์ในการสอนของคณาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีความสามารถสูง ทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจในระดับมาก ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับโวลแมน (Wolman, 1973, 384) ซึ่งกล่าวว่า ความพึงพอใจหมายถึง ความรู้สึก (feeling) มีความสุขเมื่อคนเราได้รับความสำเร็จตามจุดหมาย (goal) ความต้องการ (want) ในขณะที่รัทท์พงษ์ วงษ์ธานี (2547, 65) ได้กล่าวไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่ดี หรือทัศนคติที่ดีของบุคคล ซึ่งมักเกิดจากการได้รับการตอบสนองตามที่ตนเองต้องการก็จะเกิดความรู้สึกที่ดีในสิ่งเหล่านั้น

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรก ได้แก่ ด้านคุณลักษณะอาจารย์ รองลงมาคือ ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา และด้านวิธีสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่ำสุด สอดคล้องกับผลการศึกษาของพนิตศรี ศรีเชื้อ (2550) ทุกประเด็นที่ศึกษาความพึงพอใจและสภาพที่ต้องการของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ต่อการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านผู้สอน และด้าน



6. จากการศึกษา พบว่า ความพึงพอใจของ นักศึกษาที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอนระดับ บัณฑิตศึกษา ด้านปัจจัยการสนับสนุนการจัดการ เรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่ำสุด ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงควรศึกษาปัญหา สาเหตุ และ แนวทางการพัฒนาในด้านดังกล่าว

7. จากการศึกษา พบว่า ความพึงพอใจของ นักศึกษาที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอนระดับ บัณฑิตศึกษา ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา มี ประเด็นการจัดรายวิชาเรียนตามลำดับความยากง่าย และเหมาะสมกับเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรมีการศึกษาวิเคราะห์แนวทางเพื่อ ปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมมากขึ้น

8. จากการศึกษา พบว่า ความพึงพอใจของ นักศึกษาที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอนระดับ บัณฑิตศึกษา ด้านวิธีสอนและกิจกรรมการเรียน การสอน มีประเด็นภาระงานและการศึกษาค้นคว้าที่ มอบหมายให้นักศึกษาทำเหมาะสมกับเวลา มี ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่ำสุด ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึง ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าวอย่างรอบด้าน เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา

9. จากการศึกษา พบว่า ความพึงพอใจของ นักศึกษาที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอนระดับ บัณฑิตศึกษา ด้านปัจจัยสนับสนุนการเรียนการสอน ในประเด็นการให้บริการของบุคลากรฝ่ายสนับสนุน ของคณะ มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่ำสุด ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงควรมีการศึกษาวิจัยพัฒนาระบบการ ให้บริการของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

10. จากการศึกษา พบว่า ความพึงพอใจของ นักศึกษาที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอนระดับ บัณฑิตศึกษา ด้านคุณลักษณะอาจารย์ ประเด็นการ สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมของอาจารย์ผู้สอนมี ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่ำสุด ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึง

ควรมีการแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียน การ สอนที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจัง

### กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วย ความอนุเคราะห์ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัย และพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ประจำปีงบประมาณ 2553

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้ คำแนะนำ และตรวจสอบเครื่องมือนักการวิจัยทำให้ งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สถาบัน วิจัยและพัฒนา อาจารย์ผู้สอนระดับบัณฑิตศึกษา เจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานบัณฑิตศึกษาคณะศร ศาสตร์ เจ้าหน้าที่สำนักส่งเสริมและทะเบียน และ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาทุกท่าน ที่ให้ความ ร่วมมือช่วยเหลือในการทำวิจัยฉบับนี้เป็นอย่างดี คุณค่าและประโยชน์อันพึงเกิดจากวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัย ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดา มารดาคุณ อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านด้วยความเคารพ

### เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2548, 20 กุมภาพันธ์). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเกณฑ์ มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ.2548. น.ป.ท.

ประเวศ วะสี. (2542, มีนาคม). แนวคิดเกี่ยวกับ ระบบพัฒนาการเรียนรู้อยู่. *สานปฏิรูป*, 2 (13), 31-33

ปรีชา หมั่นคง. (2547). ความพึงพอใจของนิสิต บัณฑิตศึกษา หลักสูตรปริญญาทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีต่อการ จัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา. *ปฏิญานินพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา)*.





- กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- พนิตศรี ศรีเชื้อ. (2550). ความพึงพอใจและสภาพที่  
ต้องการของนักศึกษาที่มีต่อกระบวนการ  
จัดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีของ  
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.  
เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.(จัดสำเนา)  
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. (2552).  
รายงานประจำปี 2551 มหาวิทยาลัยราชภัฏ  
นครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช :  
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.  
\_\_\_\_\_. (2553). รายงานข้อมูลหลักสูตร ภาค  
การศึกษา 1/2553 จำแนกตามคณะ  
หลักสูตร สาขาวิชา และระดับการศึกษา.  
นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏ  
นครศรีธรรมราช.
- มณฑา กิมทอง และฉันทนา สุรัสวดี.  
(2545). รายงานการวิจัยเรื่องความพึงพอใจ  
ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสถาบัน  
สอนและการให้บริการด้านต่าง ๆ.  
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏ  
พระนคร
- รัชนีพงษ์ วจษ์ธานี.(2546). เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์  
ทางการเรียน ความคงทนในการเรียน และ  
ความพึงพอใจในการเรียนโดยใช้โปรแกรม  
บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชา วิทยาศาสตร์  
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มี  
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและวิธีเรียนต่างกัน.  
วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต.  
มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.  
สุนน อมรวิวัฒน์. (2544). กระบวนการเรียนรู้จาก  
แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ.  
กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการ  
การศึกษาแห่งชาติ.  
สมศักดิ์ คงเที่ยง และอัญชลี โพธิ์ทอง. (2542).  
การบริหารบุคลากรและการพัฒนาทรัพยากร  
มนุษย์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย  
รามคำแหง.  
Wolman, Thomas E. (1973). *Education and  
Organizational Leadership in  
Elementary Schools.*  
New Jersey: Prentice – Hall.